

Samen werken en leren in fieldlabs gericht op integrale wijkgerichte preventie

Josien Engel¹, Esther Wijma²,
Janna Bruining³ & Els Overkamp⁴ & Ilya Zitter²

¹Lectoraat Beroepsonderwijs & Instituut voor
Verpleegkunde Studies

²Lectoraat Beroepsonderwijs

³Lectoraat Innovaties in de Preventieve Zorg & Instituut
voor Paramedische Studies

⁴Lectoraat Participatie Zorg & Ondersteuning

Versie 22-10-2024

Inleiding

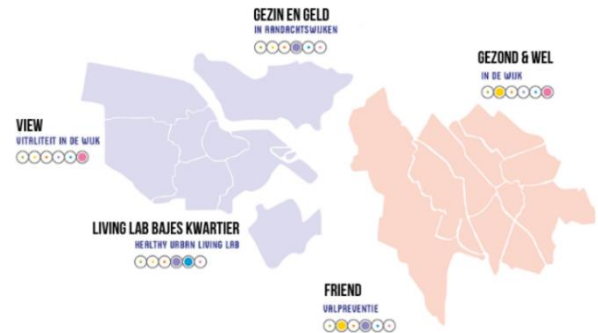
PREVENT is één van de gestarte SPRONG-groepen. SPRONG stimuleert de samenwerking tussen onderzoeksgroepen van verschillende hogescholen die de potentie hebben om binnen 8 jaar uit te groeien tot een krachtige SPRONG-groep (SPRONG-groep PREVENT, 2021). Een krachtige SPRONG-groep heeft een brede doorwerking naar de kwaliteit van het onderzoek van betrokken hogescholen (SPRONG, z.d.) Binnen deze SPRONG-groep werken de Hogeschool Utrecht (HU) en de Hogeschool van Amsterdam (HvA) samen met de beroepspraktijk, kennisinstellingen, beleidspartners, bewoners en netwerkpartners aan maatschappelijke vraagstukken op het snijvlak van zorg en welzijn. Samen wordt gewerkt aan het vergroten van kwaliteit van (samen) leven in de stedelijke omgeving, door integrale wijkgerichte preventie te bevorderen (HU, z.d.a).

Ambitie is om in acht jaar de huidige kennisinfrastructuur voor interprofessionele samenwerking op het gebied van preventie in de wijk te versterken (SPRONG-groep PREVENT, 2021). Onderdeel van deze kennisinfrastructuur zijn 'fieldlabs' (Afbeelding 1). In deze fieldlabs ofwel leeromgevingen wordt samengewerkt aan en geleerd van complexe vraagstukken rondom integrale wijkgerichte preventie. De fieldlabs zijn verschillend qua ontstaansgeschiedenis, intensiteit samenwerking beroepspraktijk, onderwijs en onderzoek, en ontwerp. De fieldlabs zijn allemaal gericht op de verbinding tussen gezondheid en welzijn en er wordt een duurzame participatie van inwoners, professionals, onderzoekers, docenten en studenten nagestreefd. Samen wordt er geleerd, gewerkt en onderzoek verricht (HU, z.d.,b).

Om de fieldlabs te ondersteunen in de doorontwikkeling, zijn er fieldlab-bijeenkomsten georganiseerd. Met als uitgangspunt om naast het leren *binnen* de fieldlabs, ook het leren *tussen* en *over* de fieldlabs heen te stimuleren. *Binnen* de fieldlabs door bijvoorbeeld interprofessioneel samenwerken en samen leren te versterken, *tussen* de fieldlabs door (impliciete) kennis en ervaring uit te wisselen tussen inwoners, studenten, docenten onderzoekers en praktijkprofessionals vanuit

verschillende fieldlabs. *Over* de fieldlabs heen worden inzichten ontwikkeld over hoe de ambitie van meer integrale wijkgerichte preventie kan worden bereikt, bijvoorbeeld methodische inzichten rond preventie of het optimaliseren van het ontwerp van de fieldlabs.

Afbeelding 1. Fieldlabs SPRONG PREVENT

Dit kennisproduct richt zich op de overkoepelende uitkomsten van drie bijeenkomsten met fieldlabs die hebben plaatsgevonden. Het **doel** hierbij was om *inzicht te krijgen in welke ontwerpafwegingen voor en door de fieldlabs worden gemaakt en wat vanuit het perspectief van direct betrokkenen uit de fieldlabs als bevorderend of belemmerend wordt ervaren in de opzet en de doorontwikkeling van een fieldlab in de wijk.*

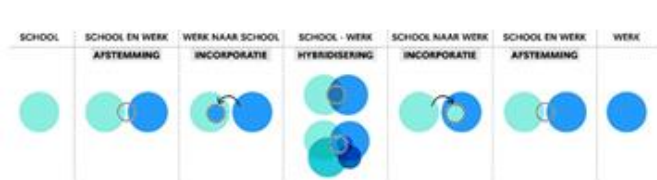
Theoretisch kader

Een leeromgeving is een complex systeem, waarbinnen allerlei factoren invloed hebben op hoe er samen wordt gewerkt en geleerd. In leeromgevingen worden verbindingen tussen onderwijs en werkveld gelegd (Tynjälä, Beausaert, Zitter & Kyndt, 2021). Naast onderwijs en werkveld, wordt in de fieldlabs verbonden aan PREVENT gezocht naar verbindingen met het onderzoeksdomein en wijkbewoners. In deze fieldlabs leren en werken toekomstige en ervaren, 'zittende' praktijkprofessionals samen aan een gedeeld vraagstuk. Een zorgvuldig ontwerp van een leeromgeving kan de gewenste interactie en leer- en werkprocessen uitlokken (Bouw et al., 2019, 2021). Hierin worden ontwerpafwegingen op drie schaalniveaus onderscheiden: strategisch, tactisch en operationeel. Het is nodig om voortdurend te schakelen tussen deze schaalniveaus, zodat er samenhang kan ontstaan *over* leeromgevingen heen, *tussen* leeromgevingen én *binnen* leeromgevingen. Meer samenhang draagt bij aan de kwaliteit van leeromgevingen en de doelstellingen van PREVENT, zodat daarmee de beoogde ambitie kan worden bereikt.

Op **strategisch** niveau kunnen er afwegingen in het ontwerp worden gemaakt waarbij het ontwerp meer of minder kenmerken van de schoolse context of van de buitenwereld heeft (Zitter, 2021). In de buitenwereld is zowel het gezondheidszorg- en welzijnswerk, als onderzoek over gezondheid en welzijn te vinden. Deze afwegingen hangen onder andere af van de doelen en belangen van betrokken stakeholders. In figuur 1 worden drie

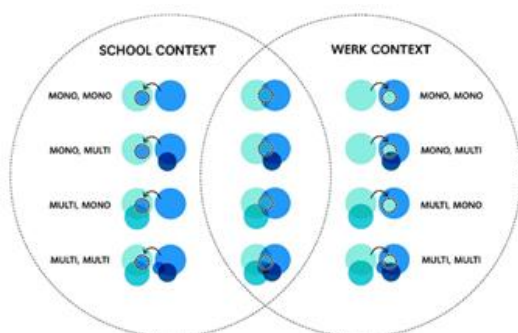
soorten leeromgevingen onderscheiden: leeromgevingen gebaseerd op afstemming, incorporatie of hybridisering (Bouw et al., 2019). Aan de linkerkant van de figuur ligt de focus op de schoolse setting en aan de rechterkant op de buitenwereld (waar werk en onderzoek te vinden zijn). In het midden gaat de aandacht evenredig uit naar zowel school als samenwerken in de buitenwereld in één omgeving, wordt er continu met elkaar afgestemd en gaat het om co-creatie. Leeromgevingen gebaseerd op incorporatie of hybridisering hebben een integratief karakter, aangezien ze streven naar integreren van kenmerken van school en kenmerken van de buitenwereld (waar werk en onderzoek zijn gepositioneerd). Dit is de gewenste vorm binnen PREVENT waar wordt gewerkt aan verschillende verbinding en tussen werkveld, onderwijs en onderzoek, en een cross-over tussen de domeinen zorg en welzijn.

Figuur 1. Hoofdsorten leeromgevingen

Op **tactisch** niveau worden er afwegingen in het ontwerp gemaakt over welke en hoeveel verschillende domeinen en gremia er in de vorm van opleidingen, lectoraten, werkveldpartners en andere partners betrokken zijn in de samenwerking. Hierbij wordt de complexiteit van de configuraties op de grens tussen school – buitenwereld in kaart gebracht in termen van meer en minder complex. Figuur 2 laat zien dat dit varieert van één domein, met één opleiding met één werkveldpartner, tot interprofessioneel, met meerdere opleidingen en meerdere betrokken organisaties en partners bij de leeromgeving. Hoe meer verschillende domeinen en gremia er betrokken zijn, hoe complexer een leeromgeving.

Figuur 2. Complexiteit van configuraties op school-buitenwereld

Op **operationeel** niveau zijn ontwerpafwegingen te maken die te maken hebben met de concrete invulling van de leeromgevingen (Bouw et al.,

2021). Op de verschillende niveaus worden vijf perspectieven onderscheiden; inhoudelijk, sociaal, ruimtelijk, instrumenteel en temporeel.

Vanuit het *inhoudelijke* perspectief wordt gekeken naar elementen in de leeromgeving die te maken hebben met de inhoudelijke taken die worden uitgevoerd en aan wat voor soort vraagstukken wordt gewerkt en geleerd. Vanuit het *sociale* perspectief wordt gekeken naar de betrokken actoren, de uiteenlopende interactievormen, rollen en verantwoordelijkheden van verschillende betrokkenen (o.a. bewoners, studenten, docenten, onderzoekers, zorg- en welzijnsprofessionals). Bij het *ruimtelijke* perspectief, staat de locatie en inrichting (bijv. buurtcentrum in de wijk en de digitale platformen) centraal. Vanuit het *temporele* perspectief wordt gekeken naar de tijdsaspecten (bijv. plannings, volgorde, werkritme van een betrokken werkveldpartner of tempo van het onderzoeksproces). En vanuit het *instrumentele* perspectief welke tools, hulpmiddelen en instrumenten worden er gehanteerd.

Methode

Fieldlab bijeenkomsten

Er hebben drie fieldlab-bijeenkomsten plaatsgevonden, waarbij in elke bijeenkomst telkens twee fieldlabs centraal stonden. De volgende fieldlabs hebben hierin geparticipeerd: HU GEZOND&WEL Utrecht Oost, Healthy Urban Living Lab Bajeskwartier, Buurtcampus ZuidOost (VIEW vitaliteit in de wijk), HU GEZOND&WEL Hilversum, Gezin & Geld en FRIEND (HU, z.d.b)

Elke bijeenkomst werd gestart met een pitch door de karteekers van het fieldlab over de gedeelde opgave, de context en de betrokken actoren/stakeholders, net als welke stappen tot nu toe zijn gezet en wat de ambities zijn voor de toekomst. Hierna volgde een dialoog tussen betrokkenen van de twee fieldlabs onder begeleiding van een onderzoeker.

De bijeenkomsten vonden plaats op locatie van één van de twee fieldlabs die in de desbetreffende bijeenkomst centraal stonden. Kartrekkers, praktijkpartners, onderzoekers, docenten en studenten van de fieldlabs waren uitgenodigd om impliciete kennis en ervaring op te halen en te expliciteren. Daarnaast waren betrokkenen van de andere fieldlabs uitgenodigd. Tijdens elke fieldlab-bijeenkomst stonden twee vraagstukken centraal, die vooraf zijn aangedragen door, en zijn afgestemd met, betrokkenen van de fieldlabs. Twee van de volgende drie thema's stonden in een bijeenkomst centraal:

- Het opbouwen van duurzame relaties met werkveldpartners en/of inwoners;
- Verbinding van onderzoek, onderwijs en beroepspraktijk;
- Het structureel inbedden van onderwijs in de fieldlabs.

De dialoog tijdens de bijeenkomsten vond plaats aan de hand van de vissenkommethode (afbeelding 2).

Afbeelding 2. Foto van gesprek volgens vissenkommethode tijdens één van de fieldlab-bijeenkomsten.

De vissenkommethode is een vorm van dialoog om in grotere groepen een onderwerp te bespreken op participatieve wijze (Flor et al., 2013). Hierbij voert de aanwezige binnenring onderling de dialoog en de aanwezige buitenring observeert en luistert. De binnenring bestond uit verschillende betrokkenen bij een fieldlab, bijvoorbeeld kartrekkers, docenten en/of praktijkpartners. Een onderzoeker van het lectoraat Participatie, Zorg en Ondersteuning leidde de gesprekken. De duur van de dialoog was 60 tot 70 minuten en bestond uit twee dialoogrondes waar in elke ronde een thema werd uitgediept. Daarnaast was er na elke dialoogronde ruimte voor participatie van de buitenring (bestaande uit betrokkenen van de andere fieldlabs en betrokkenen bij PREVENT) door vragen te stellen aan de deelnemers in de binnenring.

Dataverzameling

Twee onderzoekers van het lectoraat Beroepsonderwijs van de Hogeschool Utrecht hebben systematische veldnotities gemaakt van de gevoerde dialoog, waarvoor voorafgaand aan elke dialoog mondeling toestemming is gevraagd aan de aanwezigen. De uitwerking van deze veldnotities zijn, na een membercheck door de betrokkenen uit de binnenring van de vissenkom, gepubliceerd in een fieldlabverslag (HU, z.d.c) waarbij de bevindingen niet tot individuele personen zijn te herleiden.

Data-analyse

De fieldlab-verslagen zijn eerst gebruikt voor een single, within case analyse en vervolgens voor een cross-case analyse, waarbij elk fieldlab als afzonderlijke case is beschouwd in navolging van Yin (2014).

Single, within-case analyse

In deze fase zijn data binnen één case geanalyseerd. Elke case is geanalyseerd op **strategisch** niveau in de mate van verbanden tussen de contexten school en buitenwereld. Op **tactisch** niveau is gekeken naar de mate van complexiteit in termen van meer of minder

complex wat betreft welke en hoeveelheid betrokken opleidingen, lectoraten en werkveldorganisaties in de samenwerking. Hiervoor diende de informatie uit de pitches van de kartrekkers van de fieldlabs als basis. Op **operationeel** niveau is gekeken naar ontwerpafwegingen van elk fieldlab aan de hand van de vijf ontwerp-perspectieven van Bouw et al. (2021), inhoudelijk, sociaal, ruimtelijk, temporeel en instrumenteel. Tekstfragmenten in de fieldlab-verslagen zijn gecodeerd met één van de vijf ontwerp-perspectieven.

Cross-case analyse

Vervolgens is een cross-case analyse uitgevoerd om inzicht te krijgen in patronen over de zes fieldlabs heen. De vijf theoretische ontwerp-perspectieven op operationeel niveau stonden centraal. Per ontwerp-perspectief zijn de coderingen uit de within-analyse van de zes cases vergeleken en is gezocht naar generieke thema's.

Trustworthiness

De analyses zijn uitgevoerd door twee onderzoekers (EW, JE) die ieder meerdere keren de fieldlab-verslagen hebben doorgelezen en deze vervolgens hebben opgedeeld in fragmenten. Om de grondigheid van het codeerproces te verhogen, hebben twee onderzoekers een eerste case gezamenlijk gecodeerd en onderling gekalibreerd. Vervolgens heeft ieder respectievelijk twee - drie cases gecodeerd, en daarna zijn elkaars coderingen zorgvuldig bekeken en waar twijfel bestond doorgesproken tot consensus werd bereikt.

Resultaten

Hieronder zijn de kernbevindingen per schaalniveau weergegeven: strategisch, tactisch en operationeel. Op operationeel niveau zijn de resultaten vanuit elk ontwerp-perspectief beschreven: inhoudelijk, sociaal, ruimtelijk, instrumenteel en temporeel. Belangrijk om bij deze resultaten te vermelden: deze betreffen een momentopname en de fieldlabs zijn continu in ontwikkeling.

Kernbevindingen op strategisch en tactisch niveau

In tabel 1 worden de resultaten per fieldlab op strategisch en tactisch niveau weergegeven. Alle fieldlabs zijn op verschillende posities gestart als leeromgeving en in de resultaten is dan ook een grote verscheidenheid te zien op **strategisch niveau**. Zo hebben fieldlab 4 en 5 momenteel meer kenmerken van een onderzoeksproject in de context van een wijk, waarbij zij zoekende zijn hoe verbanden met het onderwijs te maken om te komen tot meer hybridisering. Bij hybridisering zijn onderwijs, onderzoek en werkveld sterk met elkaar verworven en ook vindt er al meer intensieve samenwerking plaats. Bij fieldlab 2 is dit bijvoorbeeld het geval.

Vier fieldlabs kunnen op **tactisch niveau** worden geduid als meer complex (zoals gevisualiseerd in Figuur 2): zowel zorg als welzijn domein zijn zichtbaar in betrokken

organisaties, net als meerdere opleidingen en/of lectoraten vanuit beide domeinen. Waarbij studenten en docenten actief zijn in de fieldlabs. Ook hebben enkele fieldlabs al een meer duurzame relatie opgebouwd met inwoners. In twee fieldlabs ligt de nadruk meer op het zorg- dan wel welzijnsdomein en is er nog geen intensieve samenwerking met het onderwijs.

Tabel 1. Schematische weergave resultaten within-case analyse op strategisch- en tactisch ontwerp perspectief.

Fieldlab	Strategisch	Tactisch
Fieldlab 1	Incorporatie richting hybridisering	Meer complex
Fieldlab 2	Hybridisering	Meer complex
Fieldlab 3	Incorporatie richting hybridisering	Meer complex
Fieldlab 4	Afstemming	Minder complex
Fieldlab 5	Richting afstemming	Minder complex
Fieldlab 6	Incorporatie richting hybridisering	Meer complex

Kernbevindingen op operationeel niveau

Inhoudelijk

Op het inhoudelijk perspectief zijn er twee overkoepelende thema's gevonden die bij meerdere fieldlabs spelen, namelijk; gedeeld vraagstuk als vertrekpunt in een fieldlab en invloed curricula van de betrokken opleidingen op de focus en richting van het vraagstuk.

Allereerst is er gesproken over hoe vraagstukken worden opgehaald en hoe daarmee de inhoud van leerwerkactiviteiten en onderzoeksactiviteiten in een fieldlab tot stand komt. Zo blijkt dat vraagstukken veelal vanuit het initiatief van inwoners en uit de buurt zelf komen. Het is hierbij belangrijk om de diversiteit van de populatie in zicht te hebben, omdat verschillende inwoners verschillende behoeften hebben. Ook werd er gesproken over welke inhoud leidend is; het curriculum vanuit opleidingen of juist vraagstukken die opgehaald worden vanuit de praktijk of onderzoek.

“Het vertrekpunt zijn vraagstukken uit de wijk. Dit zijn veelal integrale vraagstukken, op het snijvlak van welzijn en gezondheid. Het lukt echter niet altijd om deze ook integraal op te pakken. Enerzijds omdat studenten (nog) niet integraal opgeleid worden, maar ook omdat opleidingen vanuit eigen toetsprogramma en criteria denken (Docent binnen fieldlab)”

De dialoog met fieldlabs laat zien dat studenten veelal gebonden zijn aan leeruitkomsten en dat zij bepaalde doelen moeten behalen voor hun opleiding. Dit heeft impact op welke taken studenten kunnen uitvoeren in de

leeromgeving terwijl de praktijk weerbarstiger is en meer flexibiliteit vanuit het onderwijs verwacht.

Sociaal

Vier thema's zijn geïdentificeerd: netwerkvorming, rol sleutelfiguur, wederkerigheid in de samenwerking, en verwachtingsmanagement.

Elk fieldlab werkt intensief samen met meerdere stakeholders. Door fieldlabs wordt aangegeven dat het belangrijk is om te investeren in het netwerk van betrokkenen. Een sleutelfiguur is bij het creëren van zo'n netwerk belangrijk. Een sleutelfiguur wordt gezien als iemand die in de praktijk staat en weet wat er speelt bij diverse doelgroepen in de buurt. Door als fieldlab nauw samen te werken met een sleutelfiguur, kan er continu worden afgestemd wat de doelgroep nodig heeft en hoe professionals en studenten hieraan kunnen bijdragen. Wel is het belangrijk om naast de sleutelfiguur, ook te investeren in het vergroten van het netwerk en om alle betrokkenen, denk aan diverse praktijkpartners in de regio, mee te nemen. Hierin is het belangrijk om gelijkwaardigheid in relatie voorop te stellen en om continu met elkaar af te stemmen. Ook is het in deze netwerkvorming belangrijk om de inwoners in de wijk een stem te geven en hen te zien als een serieuze gesprekspartner.

Rondom het sociale perspectief is er gesproken over wederkerigheid. Er is door meerdere fieldlabs aangegeven dat het voor praktijkpartners belangrijk is dat opdrachten die studenten uitvoeren waarde toevoegen voor inwoners en inwoners niet alleen als deelnemer of respondent voor een opdracht of onderzoek worden gezien. Kortom, studenten komen niet alleen zelf kennis en ervaring ontwikkelen, zij kunnen vanuit de expertise die ze al hebben ook meerwaarde hebben voor inwoners.

Een thema waar veel over werd gesproken, zijn de verschillende verwachtingen die er zijn binnen de samenwerking in fieldlabs. Partners hebben verschillende belangen en dit kan zorgen voor een spanningsveld in samenwerkingen tussen onderwijs en buitenwereld. Waar onderwijs als voornaamste belang heeft dat de student zich moet kunnen ontwikkelen en daarbij ook kan experimenteren, hebben praktijkpartners en onderzoekers voornamelijk als doel om een bepaald product af te kunnen leveren of om een bepaalde service te kunnen bieden en dit kan voor wrijving zorgen.

“Voor beide fieldlabs is er een spanningsveld in de samenwerking tussen onderwijs en praktijkpartners. In een fieldlab zijn studenten als lerenden nieuwe dingen aan het uitproberen en een risico hiervan is dat het ook kan mislukken. Voor sommige praktijkpartners kunnen potentiële mislukkingen een struikelblok zijn omdat zij liever een concreet resultaat willen zien in de samenwerking. Een risico is dus dat zij vroegtijdig kunnen afhaken als partner.” (Docent binnen fieldlab)”

Ook kan er voor praktijkpartners, onderzoekers en voor inwoners onduidelijkheid zijn over wat voor vraagstukken studenten kunnen oppakken en hoe zelfstandig zij hierin kunnen opereren.

“Voor de onderzoekers [in het fieldlab] is het lastig om de relatie te leggen met hoe de opleiding is vormgegeven en om in te schatten wat er van studenten kan worden verwacht: ‘Dan wil je studenten interviews laten uitvoeren, maar dan blijkt de kwaliteit niet altijd voldoende. Je ziet in de transcripten bijvoorbeeld dat er dan onvoldoende is doorgevraagd door de student en dan kan je net de cruciale informatie missen. Dat is zoeken.’” (Onderzoeker/kartrekker fieldlab)

Ruimtelijk

In de dialoog komt naar voren dat de keuze van het ruimtelijke aspect, de locatie van het fieldlab, belangrijk is en invloed heeft op welke opdrachten er kunnen worden uitgevoerd en welke relaties er ontstaan met stakeholders. Een fysieke locatie lijkt cruciaal om in aanraking te komen met de beoogde doelgroep maar ook om te kunnen investeren in het opbouwen van duurzame relaties. Het niet hebben van een fysieke ruimte wordt als gemis ervaren door fieldlabs. Verder blijkt dat de keuze van de locatie contextgebonden is.

“Zou juist de bibliotheek niet de plek zijn om de reikwijdte van de buurt te ontmoeten. Het lokale buurthuis is meer een trefpunt in de wijk. De ruimtelijke locatie als bewuste keuze is cruciaal: wie komt hier wel en wie komt hier niet? Dit benadrukt het belang van het maken van een wijkanalyse: wat zijn de voorzieningen, de ontmoetingsplekken, et cetera. Studenten worden actief aangespoord om een wijkanalyse te maken en hierin het ruimtelijke perspectief mee te nemen.” (zorgpartner fieldlab, deelnemer buitenring).

Ook wordt er aangegeven dat naast een fysieke ruimte, ook een digitale ruimte waarde kan toevoegen. Het hebben van een online gemeenschap kan ervoor zorgen dat de doelgroep op een andere manier wordt bereikt. Zo zijn er in wijken bijvoorbeeld verschillende informele netwerken waarin informatie wordt gedeeld. Door op deze manier te communiceren met wijkbewoners kunnen zij aangehaakt blijven bij bijvoorbeeld activiteiten die door een fieldlab worden gecommuniceerd of worden zij geïnformeerd over onderzoeksuitkomsten.

Temporeel

Twee thema's zijn naar voren gekomen rondom het temporele aspect: verschillende ritmes en continuering praktijkopdrachten.

Tijdens de fieldlab-bijeenkomsten is gesproken over het spanningsveld tussen praktijkvraagstukken in de wijk, onderzoek en onderwijs. Aangegeven is dat praktijkpartners en opleidingen een verschillend ritme hebben en deze ritmes niet altijd op elkaar aansluiten. Een voorbeeld hiervan is dat studenten gedurende een onderwijsmodule – met een duidelijk begin- en eindpunt

– aanwezig zijn in een fieldlab, terwijl vraagstukken vanuit de praktijk niet synchroon lopen aan deze modules. Kartrekkers en enkele praktijkpartners ervaren dat curricula van opleidingen leidend zijn en dat dit belemmerend werkt binnen de fieldlabs. Er is door praktijkpartners, maar ook door onderwijsinstellingen behoefte aan meer flexibilisering van curricula zodat dit spanningsveld minder wordt.

“De planning van het onderzoek is lastig te combineren met de planning van het curriculum. Elk moment van het onderzoek vraagt ook weer wat anders. In andere fieldlabs kunnen studenten structurele opdrachten hebben, maar bij een fieldlab waar onderzoek centraal staat is dit een grotere uitdaging’.” (Onderzoeker fieldlab)

Ook wordt er gesproken over de continuïteit van opdrachten. Fieldlabs geven aan dat zij een infrastructuur missen om voort te bouwen op verkregen inzichten en tussenresultaten van studentprojecten. Omdat studenten een bepaalde tijd aanwezig zijn, is het niet ongebruikelijk dat een project stopt en de resultaten van het project onvoldoende worden overgedragen naar een volgende groep studenten. Hiermee bestaat het risico dat een nieuwe groep studenten een nieuw initiatief starten over een soortgelijk vraagstuk, zonder informatie te hebben over wat al is gedaan is rondom dit vraagstuk. Hiermee wordt niet voortgebouwd op bestaande kennis, en krijgen al gestarte activiteiten geen vervolg. Dat er geen continuïteit is in leerwerkactiviteiten wordt als belemmering gezien.

Instrumenteel

Het instrumentele perspectief is weinig aan bod gekomen in de fieldlab-bijeenkomsten; er is weinig gesproken over bijvoorbeeld gedeelde kijkkaders of methodes en of deze worden ingezet. Wel is er aangegeven dat als fieldlabs meewerken aan een overkoepelend programma van een Hogeschool, bijvoorbeeld HU GEZOND&WEL (HU, z.d.). Dit is bevorderlijk is voor het creëren van draagvlak binnen een fieldlab. Ook is aangegeven dat het belangrijk is om stakeholders (vroegtijdig) te betrekken in processen zodat gezamenlijk kan worden opgetrokken en draagvlak kan worden gecreëerd.

Als bevorderende factor wordt hier gezien dat HU GEZOND&WEL als breed programma werkt aan gedeelde interprofessionele leeruitkomsten voor de curricula van alle zorg- en welzijnsopleidingen van de Hogeschool Utrecht: ‘dat gaat een motor zijn’.” (Docent binnen fieldlab)

Beschouwing en aanbevelingen

Het merendeel van de PREVENT-fieldlabs heeft een integratief karakter waar studenten worden opgeleid en ook bijdragen aan ontwikkelingen in verschillende buurten in Utrecht, Amsterdam en in de nabije omgeving van deze steden. De fieldlabs zijn gericht op het versterken van integrale wijkgerichte preventie en de

wens om in te spelen op behoeften van inwoners. Om dit te realiseren, wordt een intensieve samenwerking tussen het zorgdomein en welzijnsdomein nagestreefd, net als verbindingen tussen onderwijs, onderzoek en beroepspraktijk. Dit is zichtbaar in de fieldlabs door de verscheidenheid aan betrokken opleidingen, lectoraten en zorg- en welzijnsorganisaties. Hier is variatie in zichtbaar, waarbij bijvoorbeeld één domein dominant is omdat dat de vertrekpositie was in het ontstaan van het fieldlab. Zo zijn er fieldlabs gestart vanuit een onderzoeksproject waardoor zij nog zoekende zijn om de verbinding met het onderwijs te maken. En vice versa zijn er fieldlabs ontstaan vanuit een onderwijsinnovatie, waarbij de nadruk ligt op het leren en experimenteren van studenten, waardoor spanning kan ontstaan ten aanzien van de verwachtingen en doelen van de buitenwereld (i.e. onderzoek en/of beroepspraktijk).

De duiding van de fieldlabs is met name ondersteunend in het expliciteren van doelen om daar de leeromgeving mee in lijn te brengen. Het is dan ook aan te raden voor elk fieldlab om zich te blijven afvragen waar het zich naartoe wil ontwikkelen als leeromgeving, waar het nu staat, en zodoende te kijken of hybridisering de best passende vorm van samenwerking met de buitenwereld is, of dat andere vormen (i.e. afstemming, incorporatie) hier goed op aansluiten. Toewerken naar hybridisering is niet altijd het ultieme doel.

In de fieldlabs zijn verschillende ontwerpafwegingen naar boven gekomen om te voldoen aan de gewenste interprofessionele samenwerking, als voorwaarde voor meer integrale wijkgerichte preventie. *Inhoudelijk* wordt het gedeelde vraagstuk en de explicitering van het vraagstuk met belanghebbenden uit de buurt genoemd. *Sociale* ontwerpafwegingen betreffen de investering in een netwerk van stakeholders in de buurt, waarbij een sleutelfiguur verschillende werelden kan samenbrengen en interactie kan uitlokken. Ook blijkt het transparant maken en onderzoeken van de haalbaarheid van verwachtingen tussen verschillende betrokkenen (student, docent, onderzoeker, werkveldpartner, inwoner) als cruciaal gezien in de samenwerking. Dit kan ook leiden tot meer wederzijds begrip en inzicht in elkaars rol (Akkerman & Bakker, 2011, 2012). *Ruimtelijk* gezien blijkt ieder fieldlab een fysieke locatie in de buurt als cruciaal te zien. Een toegankelijke plek waarbij de interactie met de inwoner en andere betrokkenen plaatsvindt. Aanbeveling is dat ieder fieldlab in het ontwerp helder krijgt waar in die specifieke context een geschikte locatie is. *Temporeel* worden de grootste struikelblokken ervaren in de flexibiliteit van de curricula van opleidingen. Waar het ritme van opleidingen vaak bepalend is, in plaats van het tempo van het vraagstuk en de behoeften uit de wijk/buurt. Het *instrumentele* perspectief is nauwelijks

naar voren gekomen in de drie fieldlab-bijeenkomsten. Mogelijk omdat de vooraf geëxpliciteerde gespreksonderwerpen nauw aansluiting vonden bij het inhoudelijk, ruimtelijk, sociale en/of temporele ontwerp-perspectief. Vanuit instrumenteel perspectief wordt wel als kansrijk gezien om ook te kijken welke gedeelde kijkkaders mogelijk kunnen worden toegepast om bijvoorbeeld de gewenste interactie tussen betrokkenen uit verschillende domeinen te ontlocken. Ook is de verwachting dat gedeelde interprofessionele leeruitkomsten voor zorg- en welzijnsopleidingen bevordert dat op interprofessionele wijze gezamenlijk met een praktijkvraagstuk aan de slag wordt gegaan. Zodoende wordt men uitgenodigd de eigen expertise in te zetten, maar zich ook te verdiepen in een stakeholder uit een ander domein, contact te initiëren, of verwachtingen uit te spreken. En daarmee over de grenzen van het eigen domein te gaan en verbindingen te zoeken met andere betrokkenen en/of betrokken partijen (Akkerman & Bakker, 2011;2012).

De huidige analyse geeft een inzicht in hoe er samen wordt gewerkt en geleerd in leeromgevingen (gebaseerd op afstemming, incorporatie of hybridisering) en dient ter inspiratie voor andere leeromgevingen waar over de grenzen van domeinen, organisaties en gremia, wordt samengewerkt en geleerd. De analyse laat zien welke inhoudelijke, sociale, ruimtelijke, temporele, instrumentele en ontwerpafwegingen worden gemaakt in deze leeromgevingen en welke factoren bevorderend dan wel belemmerend kunnen werken. Dit soort aspecten expliciteren en hierop reflecteren, draagt bij aan de doorontwikkeling van deze leeromgevingen c.q. fieldlabs in het licht van de ambitie naar meer integrale wijkgerichte preventie.

Referenties

- Akkerman, S.F., & Bakker, A. (2011). Boundary crossing and boundary objects. Review of *Educational Research*, 81, 132-169.
- Akkerman, S.F., & Bakker, A. (2012). Het leerpotentieel van grenzen: "Boundary crossing" binnen en tussen organisaties. *O&O*, 25(1), 15-19.
- Bouw, E., Zitter, I., & De Bruijn, E. (2019). Characteristics of learning environments at the boundary between school and work—A literature review. *Educational Research Review*, 26, 1-15.
- Bouw, E., (2020). *Ontwerpafwegingen voor leeromgevingen op de grens van school en werk*. Opgehaald op 26 juni 2024, van <https://canonberoepsonderwijs.nl/pedagogisch-didactisch/ontwerpafwegingen-voor-leeromgevingen-op-de-grens-van-school-en-werk/>
- Bouw, E., Zitter, I., & De Bruijn, E. (2021). Multilevel design considerations for vocational curricula at the boundary of school and work. *Journal of Curriculum Studies*, 53(6), 765-783.
- Flor P., De Meulemeester A., Allen T., Isaksson K. (2013). Use of the fishbowl method for a discussion with a large group. *Journal of the European Association for Health Information and Libraries*, 9(3), 24–25
- Hogeschool Utrecht. (z.d.a) Over PREVENT. Opgehaald op 26 juni 2024, van <https://husite.nl/prevent/over-het-project/>
- Hogeschool Utrecht. (z.d.b) Fieldlabs. Opgehaald 3 september 2024, van <https://husite.nl/prevent/over-het-project/fieldlabs/>
- Hogeschool Utrecht, (z.d.c). Bijeenkomsten Fieldlabs centraal. Opgehaald 3 september 2024, van <https://husite.nl/prevent/over-het-project/fieldlabs/bijeenkomsten-fieldlabs-centraal/>
- SPRONG-groep PREVENT (2021). *PREVENT-onderzoeksgroep zet in op integrale wijkgerichte preventie*. Opgehaald op 26 juni 2024, van [PREVENT-onderzoeksgroep zet in op integrale wijkgerichte preventie | Prevent](#)
- Regieorgaan Sia (z.d.). SPRONG. Opgehaald op 26 september 2024, van <https://regieorgaan-sia.nl/financiering/sprong/#doel-sprong>
- Tynjälä, P., Beusaert, S., Zitter, I., & Kyndt, E. (2021). Connectivity between education and work: Theoretical models and insights. In *Developing connectivity between education and work* (pp. 3-14). Routledge.
- Yin, R. K. (2014). *Case study research: design and methods* (5th ed.). Sage publications.
- Zitter, I. (2021). Leeromgevingen in het beroepsonderwijs als knooppunten in onze maatschappij. [Openbare les]. *Kenniscentrum Leren en Innoveren, Utrecht*. Geraadpleegd van <https://www.hu.nl/onderzoek/publicaties/leeromgevingen-in-het-beroepsonderwijs-alsknooppunten-in-onze-maatschappij>.